

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Климента Иванова

по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент” по професионално направление 2.1. Филология, специалност Българска литература. Старобългарска литература, обявен в ДВ, бр. 100 от 15.12.2017 г.

На обявения конкурс за доцент единствен кандидат е **гл. ас. д-р Венета Гергова Савова**.

Д-р В. Савова е вече добре познат на медиевистичната колегия специалист. Нейното изграждане като изследовател на средновековната книжнина започна още от студентските години. Дипломната ѝ работа „Свети апостол Андрей Първозвани – за словесната обективизация на една култова традиция“, на която бях научен ръководител, показва, че В. Савова пристъпва към темите си с внимание към първичните източници и особено – към ръкописите, от които бе силно привлечена. Не случайно веднага след завършване на магистратурата В. Савова постъпи на работа в читалнята с микрофилми на славянски ръкописи, а почти едновременно получи възможност да бъде хоноруван асистент по старобългарска литература в Катедрата по кирилометодиевистика във Факултета по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“. И тук се прояви и най-важното ѝ качество – любовта към учебната дейност и желанието да бъде максимално полезна на студентите, да им внушава непрекъснато своя пиетет към средновековната книжовност – една черта, която д-р Савова е запазила и до днес. За почти 20 години тя премина всички административни степени, като основната ѝ и нелека задача бяха семинарните занятия на основния задължителен курс „Старобългарска литература“ за студентите от българска филология, а през някои години – и за студентите балканисти и слависти от същия факултет. След успешната защита на докторската си дисертация в 1914 г., д-р Савова има и лекционни курсове по старобългарска литература за други специалности във Факултета. Ще отбележа също, че тя води и няколко курса по избирателни дисциплини както във Факултета по славянски филологии - ИД за магистри „Славянска химнография“ (в съавторство с проф. И. Христова), СИД „Народът Божи и Човекът Божи“ (и за студенти задочно обучение), така и в Богословския факултет (ИД „Старобългарска агиография“ в магистърската програма „Извори и традиция на богословието“). Моите непосредствени впечатления от съвместната ни работа, докато четях лекции на българистите, са отлични. И по-късно имах възможност да се убедя, че

преподавателската работа на д-р Савова е на много добро професионално равнище и нейните лекции, както задължителните, така и избираемите, се посещават от студентите.

Що се отнася до научната дейност на кандидатката, първо ще отбележа, че докторската ѝ дисертация „*Химничната прослава на св. Алексей, Човек Божи сред православните славяни*”, заяви трайния интерес на д-р Савова към две съществени за старобългаристиката теми - към химнографията и към Охрид (Охридския диоцез) като място и средище на постоянни и интензивни контакти между славянската и гръцката словесна култура. Д-р Савова въведе в науката неизвестна химнична творба на св. Климент Охридски (за св. Алексей човек Божи); дисертацията ѝ бе високо оценена и издадена (2017 г.); направеният анализ на поетичните текстове в нея е още една крачка по пътя към овладяване на проблематиката на средновековната химнография.

На конкурса за доцент д-р Савова се представя с продукцията си от последните три години, през които излезе от печат още една нейна монография (2018 г.), с 6 глави в колективна монография за св. Климент и с 12 статии в сборници и реферирани издания. Тя участва с доклади в международни и български научни форуми, а също и в изследователски проекти. По брой и обем издадените текстове на д-р Савова отговарят на изискванията, определени при кандидатстване за длъжността „доцент” в СУ.

Ще се спра на монографията „*Песни за св. Йоан Владимир. Изследвания и издание на словесната традиция за свети Йоан Владимир*“, която е най-важна в представянето на В. Савова. Авторката си е поставила за цел да проучи не само средновековните извори, но и цялата многовековна традиция на този култ. Разбира се, на първо място са славянските и гръцките текстове, посветени на св. Йоан Владимир (според нейния “хронологически списък” използваните текстове са 42, обхватът им е 9 века - от XI в., Синописиса на Йоан Скилица, до XX в. – Житие от Партений Левкийски от 1974 г., вж. с. 146-147). Тя е използвала преките и непреките извори, издирила е трудно достъпни ръкописни материали (например от късните ръкописи от Зографския манастир, които едва сега стават известни на научния свят), както и редки старопечатни издания. Д-р Савова е представила всички познати ѝ жанрови форми, включително фолклорни и съвременни художествени творби, отразяващи култа към светеца, за да осмисли приемствеността в използваните текстове и да ги разположи в полето на словесната традиция на балканските народи. Тя обнародва и превежда на български част от използваните в труда текстове, в това число и откритото от йеродякон Атанасий и колежата Д. Пеев Житие на св. Йоан Владимир, свободно преведено от гръцки език от отец Калистрат Зографски. Това обогатява нейното

изследване с още един житиен източник. Необичайно, но не лишено от основание в контекста на монографията, е решението на д-р Савова да не анализира поотделно агиографските произведения за светеца, а да предложи на читателя обобщен разказ за живота на агиогероя и за посмъртната му прослава. При всеки епизод от житието на светеца са посочени варианти според другите текстове. Все пак ще отбележа, че поставените в началото на параграфа *“Агиографски произведения”* месецословни указания, упоменания, включително от Борилския синодик, надписи и т.н., би трябвало да се отделят, те не са агиографски текстове.

Включването на български преводи за част от произведенията придава допълнителна стойност на монографията, още повече, че авторката е превела сама част от изворите, а е сравнила с гръцкия текст и е поправила някои грешки и пропуски в използваните чужди преводи. Струва ми се обаче, че Похвалното слово за светеца, което е част от Венецианската служба от 1690 г., би трябвало, според своята жанрова природа, да бъде анализирано самостоятелно.

Централна за труда е частта, посветена на Службата за св. Йоан Владимир, по-точно на гръцката служба и нейния славянски превод (с.191-344). На първо място д-р Савова последователно представя известните вече сведения за гръцките издания на Службата – 4 на брой, акцентирайки върху разликите в техните структури и съставлящи ги текстове; освен това от първото издание (1690 г.) тя обнародва стиховете за св. Йоан Владимир от епископ Козма Китийски, а от четвъртото (1858 г.) – Параклиса за светеца. Така тези трудно достъпни текстове сега са на разположение за изучаващите късната гръцка църковна поезия. Освен това д-р Савова дава сведения за четирите известни ръкописни гръцки преписи на Службата, два от които са в Зографския манастир.

Много важен момент в монографията е частта за славянската преводна служба за св. Йоан Владимир, издадена във Венеция в 1802 г. Поетичният текст е подробно изследван на всички равнища, както археографски, така и текстологически и смислови. И в тази част има приносния момента, които ще отбележа. На първо място е съпоставителният анализ, изтъкващ разликите между славянския превод и гръцкия му оригинал. Приведените от д-р В. Савова примери ѝ дават основание за хипотезата, че преводът не е направен от някое от трите гръцки издания, както смятат Руварац, Новакович и Недески, а по ръкопис, възхождащ към изданието от 1774 г., но подложен на допълнителна редакция. Що се отнася до шестте ръкописни преписа от Службата, авторката представя подробно данните за тях и за историята им. Несъмнен принос на

труда е и съдържателният анализ, извършен по продуктивния и използван вече от нея в други изследвания метод за тълкуване на всяка отделна химнографска единица, от една страна с детайли за характера на превода, а от друга – с внимание към интертекстуалните връзки и към водещата роля на ирмосите и библейските цитати, оформящи мотивите на различните части от службата и особено – на каноните. Приноси са и ще бъдат полезни за други изследователи поместените в края на тази част два инципитариума на песнопенията в славянската и в гръцката печатни служби – в тях славянският традиционен превод с църковнославянски правопис е съпоставен с гръцкия език и гръцкият език е съпоставен със славянския.

За отделните публикации, с които се представя кандидатката, ще обобщя, че те разработват главно теми, свързани с поетичното творчество на св. Климент и всяка от тях, както и монографията на д-р Савова, е стойностна с интерпретацията на творбите чрез задълбочен текстологически, литературен, исторически и богословски анализ.

Представените резултати от научната дейност на Венета Савова са значими, те обогатяват знанията ни в областта на средновековната българска литература.

Като имам пред вид преподавателската и научната дейност на гл. асистент д-р Венета Савова, убедено предлагам на Научното жури да ѝ присъди длъжността „доцент” в Катедрата по кирилометодиевистика към Факултет „Славянски филологии“ на СУ „Св. Климент Охридски“.

София, 19. 04. 2018 г.

Проф. д-р Климентина Иванова